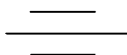

8. A fenti vázlatos megjegyzések egy megszólaltatható szövegről szintén nem előírásként fogadandók el, csak egyéni értelmezési lehetőségként. Ismétlem: egyetlen helyes megoldás nem létezik, főként a művészi szöveggént minősíthető textusokra nézve.

IRODALOM

- Andó Éva–Forgó Zoltán 1996. Az 1995. évi országos döntő kötelező szövegének elemző bemutatása. EFF 18.
Bolla Kálmán–Földi Éva 1998. Az országos döntő kötelező szövegének előadásáról. EFF. 24.
Deme László 1962. A szünet fogalma, funkciói és fajtái. A MMNyR. II. Akadémiai Kiadó. Bp.
Elekfi László–Wacha Imre [é. n.] Az értelmes beszéd hangzása. Szemimpex Kiadó. Bp.
Farkas Vilmos 1962. A többtagú (halmazott) mondatrészek. A MMNyR. II. Akadémiai Kiadó. Bp.
Gósy Mária 2000. A beszédszünetek kettős funkciója. Beszédkutatás. Szerk. Gósy Mária. Bp.
Forgó Zoltán–Markó Alexandra–Mártonffy Attila 1998. A szabadon választott szövegek. EFF. 24.
Földi Éva 2000. Szerző – szöveg – befogadó. EFF. 28.
Károly Sándor 1962. Az értelmező jelző. A MMNyR. II. Akadémiai Kiadó. Bp.
Kassai Ilona–Fagyal Zsuzsa 1996. Hogyan észlelik a magyar beszéd szüneteit a francia anyanyelvű hallgatók? Nyr. 120. évf.
Kassai Ilona 1998. Fonetika. Nemzeti Tankönyvkiadó. Bp.
Markó Alexandra 2000. A szegedi országos döntő szabadon választott szövegeinek előadásáról. EFF. 28.
V. Raisz Rózsa 2000. Beszéd-szünet – okkal és megokolatlanul. Vox humana. Bolla Kálmán professzor hetvenedik születésnapjára. Szerk. Földi Éva és Gadányi Károly. Bp.
Sallai János–Szende Tamás 1975. A szünet mint funkció. MNyTK. 143.
Tompai József 1962. A jelző. A MMNyR. II.
Váradai Tamás 1988. A beszéd-szünet szubjektív és objektív regisztrálásának összevetéséről. Beszélt nyelvi tanulmányok. Szerk. Kontra Miklós.
Varga László 1993. A magyar beszéddallamok fonológiai, szemantikai és szintaktikai vonatkozásai. Akadémiai Kiadó. Bp. Nyelvtudományi Értekezések. 135. sz.
Vértés O. András 1987. Bevezetés a magyar hangstilisztikába. Akadémiai Kiadó. Bp. Nyelvtudományi Értekezések. 124. sz.
Wacha Imre 1991. Tartalom, szöveg, szándék és hangzásforma harmóniája. EFF. 5.
Wacha Imre 2006. Adalékok a kiejtési kézikönyv történetéhez. II. egri kiejtési konferencia. Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Red. Árpád Zimányi

VASVÁRI ZOLTÁN

középiskolai tanár

Bókay János Humán Kéttannyelvű Szakközépiskola,

Szakiskola és Gimnázium

Budapest

Az irodalom határterületei: érettségi témakör egy lehetséges változata

Ingmar Bergman: *A hetedik pecsét* (Det sjunde inseglet, 1956)

Az új érettségi egyik legizgalmasabb témaköre az *irodalom határterületei*. A témakörbe sorolt témák szinte mindegyike újdonságként jelentkezik korábbi, hagyományos irodalomtani-tásunkhoz képest, noha az igényes tanárok mindig is megpróbálták becsempészni a szorító

időkeretek közé ezeket az érdekes, a diákok figyelmét könnyen megragadó kérdésköröket. A témakör változatos, sok tantárgyi integrációs lehetőséget biztosító kulturális jelenség megtárgyalására, feldolgozására ad lehetőséget: irodalom és folklór, irodalom és tömegkultúra (*masslore*) kapcsolata; irodalom filmen, televízióban, rádióban, dalszövegekben, a digitális közlésben, a virtuális valóságban; az irodalom iránti tömegigény változása az időben, esztétikai minőség és tömegszükséglet/befogadási készség összefüggései; a szórakoztató irodalom hatásmechanizmusa és vonzereje; tipikus műfajok (pl. útirajz, híres emberek életrajza, detektívregény, kalandregény, képregény, science fiction, erotikus irodalom, dalszöveg, táncdal, szon, vicc, reklámszöveg, blog) jellemzői; mítosz, mese kultusz (pl. *A Gyűrűk Úra*, *Harry Potter*, *Star Trek*); az irodalmi ismeretterjesztés formái, műfajai és lehetőségei.

Jelen írásomban a témakör egy lehetséges változatának kidolgozásához mutatok példát.

Az alábbi feladatlap Ingmar Bergman: *A hetedik pecsét* c. filmjének feldolgozását célozza. Bergman azon rendezők közé tartozik, talán nem túlzás: közöttük a legnagyobb, akiknek filmjeit a forgatókönyv felől is meg lehet közelíteni. Természetesen a film nála is merőben új minőség az irodalmi vázlatához képest, a forgatókönyv vagy filmnovella viszont a maga irodalmi eszközeivel már-már irodalmi értékű előlegezését nyújtja a film bizonyos elemeinek. Némi túlzással azt mondhatnánk, Bergman maga teremti meg azt az irodalmi alpanyagot, amit más filmrendezők sokszor írótól kölcsönöznek.

A hetedik pecsét, Bergman életművének egyik első, kiemelkedő csúcsteljesítménye különösen alkalmasnak kínálkozik a filmnovella, az irodalmi igényű és színvonalú szöveg alap és a vizuális megvalósítás, végeredmény bonyolult, sokszálú kapcsolatrendszerének vizsgálatára, továbbá az alkotás kultúrtörténeti beágyazottságának, összetett szimbólumrendszerének felfejtésére.

A filmnovella magyarul is olvasható Györfly Miklós szép fordításában (Európa Könyvkiadó, 1979), a film DVD-n megtekinthető (Cinetel).

* * *

„És mikor felnyitotta a hetedik pecsétet,
lőn nagy csendesség a mennyben, mintegy fél óráig.”
(János: Jelenések Könyve 8:1)

FELADATLAP

Ajánlott irodalom a film alapos megértéséhez és a kérdések megválaszolásához:

Bergman, Ingmar

1979/a Színről színre. Forgatókönyvek. Európa Kiadó, Budapest

1979/b *A hetedik pecsét*. Forgatókönyv. In: *Színről színre*. Európa Kiadó, Budapest, 5-65.

1988 *Laterna magica*. Európa Kiadó, Budapest

Csomós Éva

Nagy filmek: *A hetedik pecsét* (1956).

www.sulinet.hu/tart/cikk/kc/0/2062/1/1

Györfly Miklós

1976 Ingmar Bergman. Gondolat Kiadó, Budapest

Háló Sándor

13. *A hetedik pecsét és a trombitáló angyalok*. In: Háló Sándor: *Bibliai igemorzások*.

www.adventista.hu/halosandor/jelenések/13_tema.html

János Apostol

Mennyei Jelenésekről Való Könyve, 8-11.
In: Szent Biblia, Újtestamentum

Kovács András Bálint

2002 A Semmi eltűnése. In: A film szerint a világ. Palatinus Kiadó, Budapest, 92-132.

Máté Apostol

Evangéliuma, 24:30-31, 25:31. In: Szent Biblia, Újtestamentum

Sartre, Jean-Paul

1967 A lét és a semmi. In: Tordai Zádor: Egzisztencia és valóság. Akadémiai Kiadó, Budapest, függelék

1991 Exisztencializmus. Hatágú Síp Kiadó, Budapest

1998 Lét és nemlét. Jászóveg Kiadó, Budapest

Thelma & Louise

Ingmar Bergman: A hetedik pecsét.
www.hok.ajk.elte.hu/juratus20_03/filmsz.htm

Tordai Zádor

1967 Egzisztencia és valóság. Akadémiai Kiadó, Budapest

Treuer Tamás

A hetedik pecsét.
www.filmkultura.iif.hu:8080/articles/essays/pecset.hu.html

Továbbá a film adataihoz és a szereposztáshoz:

www.grandcafe.szeged.hu/filmlist.htm

www.odeon.hu/kat.phtml?id=278

Kérdések és feladatok:

1. Gyűjtse össze Ingmar Bergman legfontosabb életrajzi adatait!

2. Állítsa össze Bergman legfontosabb filmjeinek filmográfiáját (legalább 8-10 filmet)! Mit jelent a filmográfia szakszó (terminus technicus), és minek az analógiájára született?

3. Bergman több filmje is bibliai eredetű címet visel. Gyűjtse össze ezeket külön is! Milyen életrajzi adatok magyarázhatják Bergman vonzódását a Bibliához?

4. Foglalja össze 10-12 mondatban *A hetedik pecsét* történetét (szüzséjét).

5. Töltse ki a stáblistát (segítségül használja az ajánlott irodalom megfelelő tételeit)!

rendező:	szereplők
forgatókönyv:	Antonius Block lovag:
producer:	a Halál:
operatőr:	Jöns, a lovag csatlósa:
vágó:	Jof, vándorszínész:
zene:	Mia:
jelmez:	Lisa:
látványterv:	a lovag felesége:
	a lány:

6. Mikor és hol játszódik a történet? Kulcsszavakkal indokolja választát!

7. Milyen irodalomelméleti fogalommal tudná leírni a film üzenetét?

8. Magyarázza meg a következő fogalmakat:

pestis	moralitás
inkvizíció	misztériumjáték
haláltánc	apokalipszis

Hogyan kapcsolódnak ezek a fogalmak a filmhez?

9. Miről szól János apostol *Jelenések könyve*? Olvassa el a Bibliában (különösen a 8-11. szakaszt)! Miért ezt a címet – *A hetedik pecsét* – választotta Bergman a film címéül?

10. Jellemezze a lovag és csatlósa világszemléletét! Milyen viszonyban vannak ezek egymással?

11. Miért kér a lovag haladékot a Haláltól, holott azt állítja: a lelke felkészült, csak a teste fél?

12. Mi után kutat a lovag? Milyen titkot szeretne megtudni a Haláltól, illetve a Sátántól (a lány máglyára vetése előtti jelenet!)?

13. A lovag visszautasítja csatlósa ajánlatát, hogy mentse meg a máglyára hurcolt lányt, majd később visszatartja Miát, hogy vizet adjon a haldokló pestisesnek. Azt mondja: ez értelmetlen. Magyarázza a lovag viselkedését!

14. Jöns, a csatlós lefogja a fosztogató hullarabló kezét, meg akarja menteni a máglyára hurcolt leányt, megvédi a kigúnyolt, megalázott színészt. Magyarázza a viselkedését!

15. Mi a szerepe a filmben Jofnak, a vándorszínésznek, illetve az ő látomásainak? Mi a szerepe a patkolókovácsnak, a szerzetesnek és a templomfestőnek? Milyen szimbolikus tartalmú foglalkozások ezek?

16. Mi a szerepe a filmben a három nőnek: Jof feleségének, a fiatal anyának; a máglyára hurcolt lánynak és a lovag feleségének?

17. Értelmezze a lovag és a Halál sakkjátszmáját! Milyen irodalomelméleti fogalommal tudná ezt leírni?

18. Az egzisztencialista filozófia gyökerei a XX. század eleji Oroszországba nyúlnak vissza, később, az I. világháború után Németországban bontakozik ki, majd az 1950-60-as évek Nyu-

gat-Európájában és az USA-ban éli virágkorát. Nézzen utána, mi az egzisztencializmus lényege, legfontosabb tanításai! Kik voltak a legjelentősebb egzisztencialista filozófusok? Az egzisztencializmus az irodalomban is éreztette hatását. Soroljon fel néhány egzisztencialista ihletésű szerzőt és alkotást!

19. Milyen hatással volt az egzisztencializmus Bergmanra és *A hetedik pecsétre*?

20. A film születése idején már fejlett színes technika áll rendelkezésre. Mégis miért fekete-fehér a film?

21. Értelmezze a természeti képek (tengerpart, hullámok, a levegőben szálló magányos sas, kopár domboldalak, vihar előtt, tomboló vihar, vihar utáni csendes napfelkelte, védtelen, apró mókus [a vándorszínészek vezetőjének halála után]) szerepét!

22. Érdekességként említjük, hogy a magyar néphit is ismeri a halállal sakkozó hős toposzának sajátos változatát. Ez az ördöggel kártyázó hős története, amely népmesékben (A félelemkereső, A kísértetborbély, A katona túljár az ördög eszén) és néphit szövegekben is előfordul. Ha van kedve, nézzen ennek is utána! (Irodalom: Dömötör Ákos: *A magyar tündérmesék típusai. Magyar népmesekatalógus 2.* Budapest, 1988).

23. Gyűjtsön olyan irodalmi alkotásokat, amelyekben a sakk fontos szerepet játszik! Segítségképpen néhány szerző neve: Vladimir Nabokov, Stefan Zweig, Kosztolányi Dezső, Nagy Lajos, Rónay György.

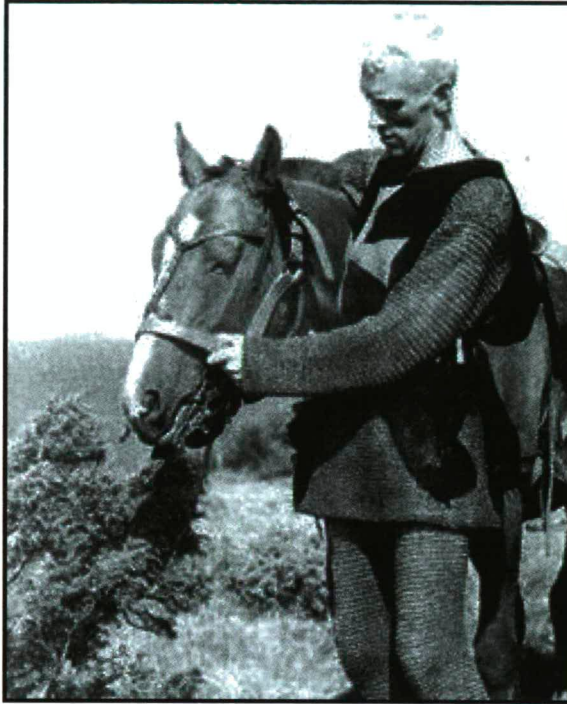
24. Egy XX. századi nagy magyar író is a *Jelenések könyvéből* választott címet regényéhez. A regényből a 1970-es években katartikus hatású film készült. Ki az író és a filmrendező, mi a regény és a film címe?

A feladatlap további részében a film egyes jeleneteihez kapcsolódó kérdéseket adhatunk a tanulóknak. Ezek közül mutatunk be néhányat, pl.:

25. Jellemezze a kép beállítását! Mi olvasható le róla a két szereplő viszonyáról?

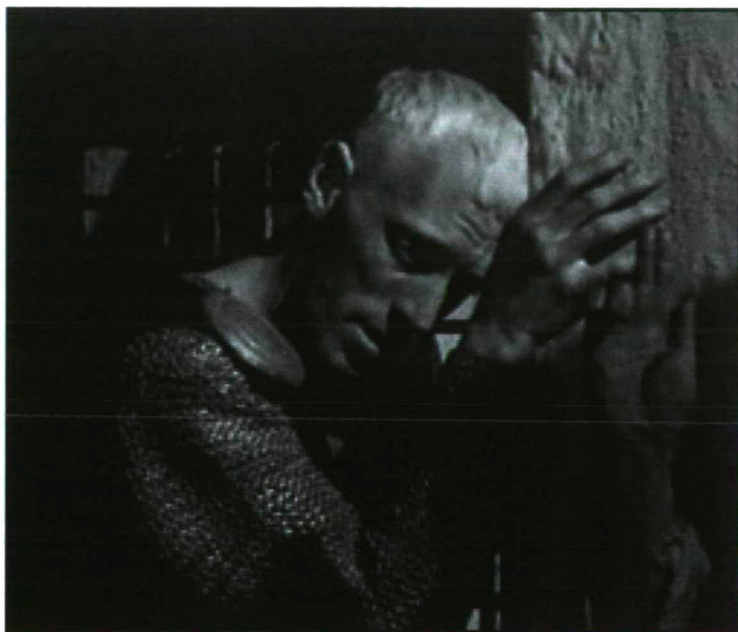
26. Milyen képsíkot (plán) lát? Mit fejez ki a szereplő jelmeze?

27. Mi olvasható le a két szereplő arcáról?

28. Figyelje meg a szereplő arckifejezését, kéz- és testtartását! Mi olvasható le ezekről?

29. Ki a két szereplő? Mit fejez ki a köztük lévő rács? Mi olvasható le a két arcról? A kép komponálásában milyen szerepet játszik a fekete-fehér nyersanyag?

30. Figyelje meg a képen, hogy az előzőhöz szinte azonos beállítás mellett mennyire más hatást ér el a rendező és az operatőr a gyökeresen különböző világítási megoldással! Fogalmazza meg, milyen a kép hangulata!

31. Figyelje meg a jelmezek szerepét! Miért szerepeltet Bergman komédiásokat a filmben? Melyik világhírű irodalmi alkotásban szerepelnek szintén színészek, akiknek hasonló szerepük van, mint Bergman filmjében? Bergman igen finom módon tiszteleg is a nagy drámai előd és műve előtt. Melyik az a filmben elhangzó szó, amelyből erre asszociálhatunk?

32. A film záró képe. Milyen szimbólum értékű motívumokat fedez fel rajta? Milyen hangulatot közvetít a kép?

FÜLEKINÉ JOÓ ANIKÓ
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
Debrecen

Rózsa a sivatagban (Zene az idegen nyelvi órán)

Tanulmányom bevezető részében azt szeretném bemutatni, hogy milyen tényezők befolyásolhatják egy idegen nyelv elsajátításának sikerét. A motivációról, mint egy lehetséges tényezőről beszéllek ezután, majd arra keresem a választ, hogy a zene milyen módon biztosíthat motivációt az általános iskolás tanulók számára az idegen nyelv tanulásához.

Gyakorló nyelvtanárként gyakran merül fel bennem a kérdés: miért van az, hogy egyes országokban sikeresebb az idegen nyelv tanítása, mint másokban. Egyes iskolák komolyabb eredményekkel büszkélkedhetnek ezen a területen, mint mások, és egy tanulócsoporthon belül is vannak sikeres tanulók és olyanok, akik kudarcot vallanak. Ha tudnánk a választ a kérdésre, az idegen nyelv tanítása rendkívül könnyű feladat lenne. A kutatási eredmények ugyanakkor azt mutatják, hogy számos olyan tényező van, ami hatást gyakorol az idegen nyelv elsajátításának sikeres vagy sikertelen voltára. Alkalmazott-nyelvészeti és módszertani kutatások eredményeit tanulmányozva a motivációt találtam az egyik ilyen lehetséges tényezőnek.

Az idegen nyelv elsajátításában, mint minden más tanulási folyamatban, külső és belső motivációról beszélhetünk. Véleményem szerint az általános iskolás tanulók esetében még nem jellemző az, hogy azért tanulnak a nyelvet, mert ettől remélnék előremenetelüket vagy boldogulásukat felnőtt életükben. Számukra elsősorban a sikerélmény, a tanár egyénisége, az általa használt módszerek, illetve tananyag biztosíthatják a motiváció kialakulását. A motiváció kialakulásához vezető lehetséges tényezők közül a tananyag megválasztásával kívánok ebben a rövid tanulmányban részletesebben foglalkozni.

Fontosnak érzem, hogy az anyag, amit használok, autentikus legyen, megfeleljen a tanuló életkorának és érdeklődésének. Azt gondolom, hogy a zene, elsősorban a modern pop és rock zene, eleget tesz e kritériumoknak. De mit kezdünk a zenével az idegen nyelvi órán?